

ORIMATTILA

- Sopivasti skutsissa -

Arviointikertomus 2020

21.5.2021

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunta

Orimattilan kaupunginvaltuustolle

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2020

Sisällysluettelo

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta	3
2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely	4
3. Talouden arviointi	5
4. Toiminnan arviointi	8
5. Strategian toteutuminen ja tuloksellisuuden kokonaisarviointi	12
6. Muita yleisiä havaintoja	12
7. Yhteenveto.....	13
8. Allekirjoitukset	14
Liite 1 Tunnuslukujen laskentakaavat	1

I. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta

Tarkastuslautakunta antaa kaupunginvaltuustolle tämän arviointikertomuksen ja esittää kuntalain edellyttämällä tavalla arvioinnin tulokset valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta tilikaudelta 2020.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet, ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu kaupungin strategiaan, hallituksen laatimaan toimintakertomukseen, viranhaltijoiden antamiin selviytyksiin ja tietoihin, valiokuntien pöytäkirjoihin sekä kaupungin muihin asiakirjoihin. Lisäksi tarkastuslautakunta on tilikauden aikana ja sen jälkeen kuullut viranhaltijoita ja tutustunut eri toimialojen toimintaan.

Kaupunginvaltuusto on nimittänyt valtuustokaudelle 1.6.2017 - 31.5.2021 tarkastuslautakunnan, johon kuuluvat seuraavat jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet:

Jäsen	Varajäsen
Ari Anttila, pj.	Markku Koskela
Arja Simola, vpj	Aino Alonen
Juha Aalto	Jaakko Rissanen
Ulla Katajavuori	Mauno Saarinen
Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala	Marianna Gripenberg

Tarkastuslautakunnan päätöksenteko on tapahtunut puheenjohtajan esittelystä. Lautakunnan sihteerinä on toiminut kaupungin vastuunalainen tilintarkastaja HT, JHT Ville Valkonen Revisium Oy:stä.

Tarkastuslautakunta on todennut seuraavat esteellisyydet: Juha Aalto, Orimattilan yritys kiinteistöt Oy:n hallituksen varapuheenjohtaja, Arja Simola, Orimattilan yritys kiinteistöt Oy:n hallituksen jäsen sekä sivistys- ja hyvinvointivaliokunnan jäsen.

Tarkastuslautakunta on toimikautensa alussa laatinut työlleen suunnitelman vuosien 2017 – 2020 arviointia varten ja työohjelman tilikaudelle 2020. Suunnitelman mukaan valtuustokauden kuluessa arvioinnin kohteena ovat kaikki merkittävimmät kaupungin toiminnot. Vuosittain laadittavassa arviointityöohjelmassa arviointityön painopiste kohdistuu eri toimialoihin. Tilikaudella 2020 arvioinnin painopistealueena on ollut konsernihallinnon toimiala.

Tarkastuslautakunta on tilikauden 2020 arviointia koskien pitänyt 10 kokousta, joissa eri toimialojen viranhaltijat ovat selvittäneet toimialan tai yksikön toimintaa ja taloutta.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 84 §:n mukaisten sidonnaisuusilmoitusten käsittely. Sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tarkastuslautakunta on kuntalain mukaisesti vastaanottanut sidonnaisuusilmoitukset ja niissä tapahtuneet muutokset, ottanut ilmoitukset sidonnaisuusrekisteriin, jota ylläpidetään yleisessä tietoverkossa ja saattanut ilmoitukset valtuuston tiedoksi.

Osana vuoden 2020 arviointia tarkastuslautakunta on saanut seuraavia selvityksiä:

- elinvoima- ja maankäytön kehittämispäällikön katsaus elinvoiman ja maankäytön yksikön ajankohtaisista asioista sekä toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
- toimitilajohtajan katsaus tilapalvelujen ajankohtaisista asioista sekä talousarvion toteutumisesta. Lisäksi kuultiin katsaukset pelastusaseman, Myllylän koulun sekä uimahallin investointien etenemisestä.
- tytäryhtiöiden toimitusjohtajien kuulemiset:
 - o Kiinteistö Oy Orimattilan Vuokratilat
 - o Orimattilan Lämpö Oy
- kaupunginjohtajan selvitys kaupungin hallinnon ajankohtaisista asioista
- hyvinvointi- ja työllisyyspalveluiden ajankohtaiskatsaus, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- talous- ja hallintojohtajan selvitys kaupungin taloudellisesta tilanteesta, talousarviosta ja sen toteutumisesta, konsernihallinnon toimialan strategian ja tavoitteiden toteutumisesta, kaupungin tilinpäätöksestä sekä ajankohtaisista asioista
- sivistystoimenjohtajan katsaus sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen ajankohtaisista asioista sekä toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
- tilintarkastajan tarkastussuunnitelmasta ja sen toteutumisesta.

2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely

Tarkastuslautakunta esitteli vuoden 2019 arviointikertomuksen kaupunginvaltuuston kokouksessa kesäkuussa 2020. Kaupunginvaltuusto on käsitellyt arviointikertomuksen vuodelta 2019. Valtuusto päätti kehottaa kaupunginhallitusta ottamaan huomioon arviointikertomuksessa esitetyt suositukset valmistellessaan seuraavia talousarvioita ja taloussuunnitelmia.

Kaupunginhallitus on antanut tarkastuslautakunnan huomioista vastineet, joita ovat valmistelleet kaupunginjohtaja, toimialajohtajat ja tulosalueiden vastuuhenkilöt. Tarkastuslautakunta toteaa, että saadut vastineet ovat oikean suuntaisia, mutta strategisten tavoitteiden seuraaminen edellyttää pitkäjänteistä seurantaa asetettujen tavoitteiden suhteen. Strategiasissa on mainittu mm. kuntalaisten kuulemiseen liittyviä tavoitteita erilaisia kyselyitä hyödyntämällä. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten tehtyjä kyselyitä hyödynnetään ja miten niiden tuloksia arvioidaan?**

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt talouden sopeuttamisohjelman kokouksessaan 8.6.2020. Sopeuttamisohjelman vaikuttavuutta on vielä toistaiseksi vaikea arvioida poikkeuksellisen vuoden johdosta.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota vuoden 2019 arviointikertomuksessa elinvoiman kehittämiseen Orimattilan kaupungissa. Elinvoiman kehittäminen on kokonaisvaltainen prosessi, jota tulisi toteuttaa kaikki hallinnon alat huomioon ottaen. Elinvoiman kehittämisessä tulee huomioida kaupungin vetovoiman lisäksi myös ns. pitovoimatekijät, minkä avulla väestö ja yritykset saataisiin pidettyä Orimattilassa. Saadussa vastineessa viitattiin siihen, että elinvoimaa kehitetään teknisen johtajan johdolla. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan elinvoiman kehittäminen tulee olla koko ylimmän johdon vastuulla ja toimialarajat ylittäen.

Kaupungin elinkeino- ja matkailupolitiikkaan on pyritty ottamaan aktiivisempi ja itsenäisempi ote. Lahti Regionin sopimus päättyi vuonna 2018. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin päättäjien tulee harkita seudullisen yhteistyön selvittämistä tai vaihtoehtoisesti matkailutoimen markkinoinnin ja myynninedistämisen määrärahan kasvattamista.

Hennan aluetta käsittelevässä vastineessa kaupunginhallitus toteaa, että ”Koska Henna ei ole pelkästään uusi asuinalue, vaan uusi kaupunkiympäristö, Hennan osalta tulisi laatia selkeä tavoiteasiakirja, josta johdetaan vuosittaiset tavoitteet määrärahojen mukaan sekä mittarit”. Tarkastuslautakunta pitää esitystä kannatettavana ja kannustaa tavoiteasiakirjan laadintaan Hennan osalta.

Tarkastuslautakunta totesi vuoden 2019 arviointikertomuksessa kehittämissuosituksena, että Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymältä ostettavien palvelujen tavoitteet ja toteumat esitettäisiin selkeästi omana erillisenä kokonaisuutena tilinpäätöksessä esimerkiksi taulukkomuodossa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan PHHYKY:n tavoitteiden toteutumaa ei ole edelleenkään raportoitu riittävän kattavalla tasolla tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa.

Tarkastuslautakunta kiinnitti vuoden 2019 arviointikertomuksessa huomiota ympäristöpalvelujen resursseihin, jotta kaupungin strategiaa tukevat tavoitteet ja lakisääteiset tehtävät saadaan hoidetuksi. Annetussa vastineessa todetaan, että KH:n tietoon ei ole tullut lakisääteisiä tehtäviä jotka olisivat jääneet toteuttamatta, mikä on erinomainen asia. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan ympäristöasioiden kohdalla myös ohjaus ja riskeihin varautuminen on ensiarvoisen tärkeää.

3. Talouden arviointi

Kuntalain 115 §:n mukaan kaupunginhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Tilinpäätöksessä 2020 Orimattilan kaupungin omassa pääomassa oli edellisiltä tilikausilta kertynyttä ylijäämää yhteensä 7,2 milj. euroa. Tilikauden 2020 ylijäämä oli 0,4 milj. euroa. Kaupungilla ei ole kuntalain tarkoittamaa kattamatonta alijäämää.

Käyttötalouden valtuustoon nähden sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen 2020

- = toteutunut alkuperäisen määrärahan / tuloarvion puitteissa
- = määrärahaa / tuloarviota on muutettu tilikauden aikana valtuuston päätöksellä ja se on toteutunut
- = määräraha on ylittynyt tai tuloarvio on alittunut

Toimielin 1 000 euroa	Talousarvio alkuperäinen 2020	Talousarvio muutettu 2020	Toteutunut 2020	Poikkeama 2020 vrt. muutettu talousarvio	Tarkastuslau- takunnan arviointi
Kaupunginvaltuusto					
Tulot	-	-	-	-	
Menot	-143	-143	-99	43	
Kaupunginhallitus					
Tulot	1 866	1 866	1 891	25	
Menot	-64 692	-64 692	-64 118	574	
Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta					
Tulot	2 752	2 251	2 581	330	
Menot	-26 542	-27 124	-24 872	-2 252	
Elinvoima- ja tekninen valiokunta (ml. Vesilaitos)					
Tulot	4 850	4 925	4 806	119	
Menot	-9 028	-9 522	-9 699	-146	
Ympäristövaliokunta					
Tulot	261	196	158	-38	
Menot	-386	-320	-299	-21	
Käyttötalous yhteensä					
Tulot	9 730	9 239	9 437	197	
Menot	-100 790	-101 831	-99 088	-2 743	

Käyttötalous

Käyttötalouden osalta tulot toteutuivat hieman talousarviota parempana ja menot pienempänä. Vuosikate toteutui 7,9 milj. euroa alkuperäistä talousarviota parempana ja 7,0 milj. euroa muutettua talousarviota parempana. Vuosikatteen toteuma oli 12,4 milj. euroa, kun se vuonna 2019 oli 1,0 milj. euroa. Verotulot kasvoivat hieman.

Verotulojen erittely	Talousarvio	Muutokset	Ta+muutokset	Toteutuma	Poikkeama	Poikk-%
Yhteensä	58 368 000	0	58 368 000	59 943 028	1 575 028	2,7
Tilitetty kunnallisvero	51 230 000	0	51 230 000	53 136 900	1 906 900	3,7
Osuus yhteisöveron tuotosta	2 460 000	0	2 460 000	2 696 170	226 170	9,2
Kiinteistövero	4 678 000	0	4 678 000	4 119 958	-558 042	-11,9

Yhteisöverokertymä ylitti arvion 9,2 %. Tähän vaikutti korona-tukena päätetty kuntajako-osuuden 10 prosenttiyksikön korotus.

Kiinteistöveron toteuma on jäänyt 558 teur alle talousarvion. **Tarkastuslautakunta kysyy, mistä näin suuri poikkeama johtuu?**

Valtionosuuksien ja verotulomenetysten korvaus

	Talousarvio	Muutokset	Ta+muutokset	Toteutuma	Poikkeama	Poikk-%
Yhteensä	34 653 940	2 480 000	37 133 940	39 275 718	2 141 778	5,8
Kunnan peruspalv. vos	19 280 900	2 040 000	21 320 900	23 383 000	2 062 100	9,7
Verotulojen vos -tasaus	9 964 760	0	9 964 760	9 964 757	-3	0,0
Verotulomenetysten korvaus	7 521 270	440 000	7 961 270	7 799 720	-161 550	-2,0
Opetus- ja kulttuuritoimen muut vos	-2 112 990	0	-2 112 990	-1 671 759	241 231	11,4

Valtionosuuksien toteutuma 39,3 milj. on 4,6 milj. euroa alkuperäistä arviota parempi. Toteutumaan vaikutti olennaisesti valtion kertaluonteiset korona-tukierät, joita peruspalvelujen valtionosuuteen kohdentui 4,1 milj. euroa.

Rahoitustuotot

Orimattilan Lämpö Oy maksoi vuonna 2019 toteutetun maakaasuverkon liiketoimintakaupan myötä merkittävän kertaluonteisen lisäosion vuonna 2020. Yhtiö maksoi osinkoa 976 teur kun se vuotta aiemmin maksoi 80 teur osingot.

PHP Holding Oy jatkoi hyvää osingonmaksua vuonna 2020. Yhtiön maksamat osingot vuonna 2020 Orimattilan kaupungille olivat 302 teur kun se vuonna 2019 oli 353 teur. Yhtiö on ilmoittanut jatkavansa osingonjakopolitiikkansa vastaavalla tasolla myös vuoden 2021 osalta.

Kymenlaakson Sähkö Oy maksoi vuonna 2020 1.742 teur osingot, missä on noin 200 teur kasvua vuoteen 2019 nähden. Tämä johtui pääosin Askolan kunnalta Orimattilan kaupungille siirtyneistä osakkeista.

Investoinnit

Nettoinvestoinnit lisääntyvät vuosina 2021 – 2023 edelleen merkittävästi. Taloussuunnitelmakaudella 2021-2023 kaupungin lainakanta kasvaa yli 10 milj. euron vuosivauhtia, jolloin vuoden 2020 velkamäärä kasvaa 58,9 milj. eurosta 93,7 milj. euroon vuoteen 2023 mennessä. Myös käyttötalouden menot kasvavat nopeammin suhteessa käyttötalouden tuloihin.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi sopeuttamisohjelman kokouksessaan 8.6.2020. Tavoitteena on käyttötalouden tulojen saaminen sille tasolle, että vähintään nolatulokset ovat mahdollisia eikä alijäämiä enää synny lukuun ottamatta vuosia, joihin kohdentuu kertaluonteisia purkukustannuksia tai kiinteistöjen arvojen alaskirjauskustannuksia.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko sopeuttamisohjelman toimenpiteet riittäviä kaupungin talouden saattamiseksi kestäväälle pohjalle? Onko kaupunki tehnyt arviota siitä, mikä on talouden näkymä vuoden 2023 jälkeen jolloin nykyinen taloussuunnitelmakausi päättyy?

Seuraavassa taulukossa on esitetty kaupungin talouden tunnuslukuja viideltä viimeiseltä vuodelta ja arviointi vuoden 2020 tunnuslukujen toteutumisesta suhteessa Päijät-Hämeen kuntien tilinpäätösten 2020 keskiarvoon. Tunnuslukujen laskentakaavat ovat liitteessä I.

● = maakunnallista keskiarvoa parempi ● = maakunnallista keskiarvoa heikompi

Tunnusluku	Tilinpäätös 2016	Tilinpäätös 2017	Tilinpäätös 2018	Tilinpäätös 2019	Tilinpäätös 2020	Arviointi (vrt. maakunnan keskiarvo)
Toimintatuotot/toimintakulut %	11,8	10,8	9,8	9,8	9,5	12,5
Vuosikate/poistot %	175	161	63	21	203	199
Vuosikate, € / asukas	364	338	155	61	784	817
Investointien tulo-rahoitus %	143,8	48,3	20,8	10,6	86,1	113
Kassan riittävyys, päivää	23	19	11	11	33	ei tiedossa

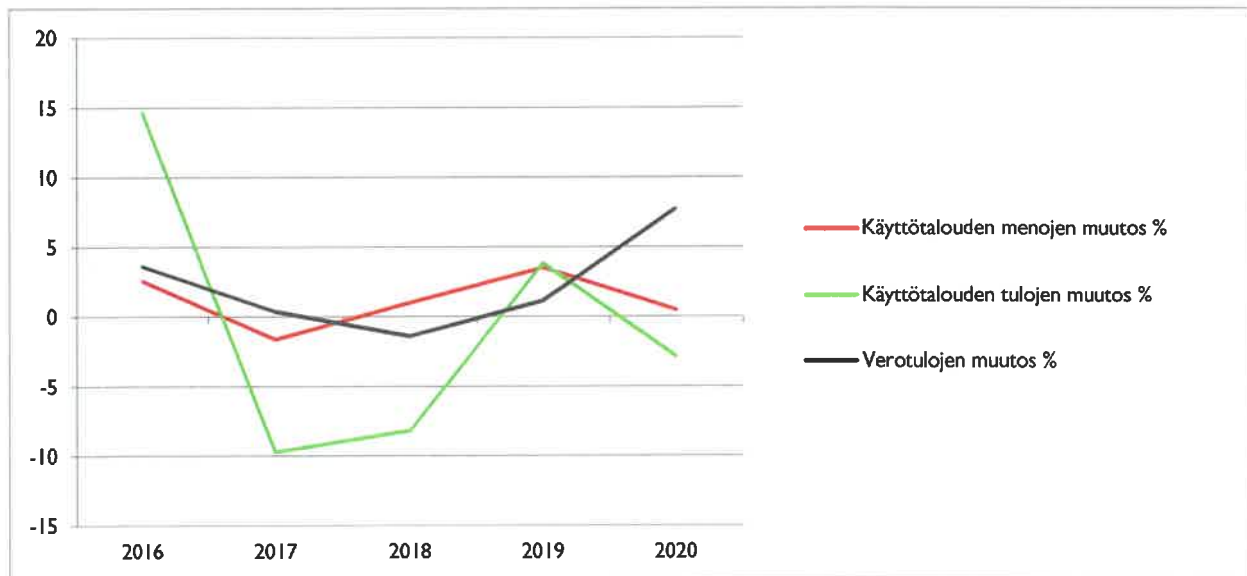
Kaupungin lainakanta 31.12. € / asukas	2 115	2 506	2 843	3 091	3 710	5 470
Kaupunkikonsernin lainakanta 31.12. € / asukas	3 258	3 608	3 872	4 032	4 678	ei tiedossa
Kertynyt ylijäämä, € / asukas	607	741	670	448	473,9	ei tiedossa

Kaupungin euromääräiset verotulot kasvoivat edellisvuoteen verrattuna 4,3 milj. euroa. Osuus yhteisöveron tuotosta on kasvanut hieman, mutta kiinteistöverotulot laskivat peräti 0,5 milj. euroa.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu Orimattilan kaupungin veropohjan ja verotulojen kehitys vuosina 2016 - 2020:

Veropohja / verotulo	2016	2017	2018	2019	2020
Ansiotulojen veropohjatiedot, milj. €	245,1	250,7	251,6	256,2	ei tiedossa
Ansiotulojen veropohjatiedot € / asukas	15 063	15 455	15 633	16 001	ei tiedossa
Tuloveroprosentti	20,75	20,75	20,75	20,75	20,75
Tilitetty kunnallisvero, milj. €	48,8	48,8	48,4	48,7	53,1
Osuus yhteisöveron tuotosta, milj. €	2,4	2,7	2,4	2,3	2,7
Kiinteistöverot, milj. €	4,4	4,4	4,3	4,6	4,1

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu Orimattilan kaupungin käyttötalouden menojen ja tulojen sekä verotulojen muutoksia.

Vuoden 2017 tulojen voimakkaaseen muutokseen vaikutti perusturvalautakunnan 1,0 milj. euroa pienemmät tulot vuoteen 2016 verrattuna johtuen perustoimeentulotuen siirtymisestä Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi.

4. Toiminnan arviointi

Seuraavissa taulukoissa arvioidaan toimialakohtaisesti valtuuston asettamien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumista tilikaudelta 2020.

● = tavoite on toteutunut ● = tavoite on osittain toteutunut ● = tavoite ei ole toteutunut

4.1 Elinvoima- ja tekniset palvelut

Elinvoima- ja teknisen toimialan kehittämisohjelma vuosille 2018 - 2021 hyväksyttiin valtuustossa 15.4.2019. Keskeisin toimielimen tehtävä on vahvistaa kaupungin kasvu- ja vetovoimatekijöitä edistämällä asuinrakentamista kaavoituksella ja infrarakentamisella. Osaltaan se on tukemassa elinkeinoelämän mahdollisuuksia sijoittua ja toimia menestyksellisesti Orimattilassa.

Toimenpiteet, keskeiset tavoitteet ja niiden tuloksellisuus (tilinpäätöksen mukaan)

Tarkastuslautakunta toteaa, että elinvoiman ja teknisten palvelujen mittarit ovat edelleen teknisluonteisia. Tavoitteissa ja toteumassa ole esitetty toimenpiteitä siitä, millä tavalla markkinoinnin vaikuttavuutta seurataan käytännössä. Tarkastuslautakunta kysyy, onko henkilöstöväje vaikuttanut elinvoiman ja teknisten palvelujen toiminnan kehittämiseen?

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2020

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Elinvoima ja maankäyttöpalvelut: Kaavavarannon riittävyyden varmistaminen.	●
Yhdyskuntatekniikka: Alueurakoinnin toteuttaminen sopimuksen ja laatuvaatimusten mukaisesti. Alueurakkasopimus on laadittu YIT:n kanssa vuoksi 2016/lokakuu – 2021/lokakuu ja kaupunki seuraa palvelun toteutumista kerran kuussa pidettävissä työmaakokouksissa sekä laatuvaatimusten poikkeamia kirjallisesti. Noudatettavat laatuvaatimukset on määritelty valtakunnallisesti.	●
Tilapalvelu: Toimitilojen kiinteistön kunnossapitosuunnitelman laatiminen (PTS)	●
Vesilaitos: Vesijohtoverkoston aktiivisen käytön kehittäminen mahdollistaa vesivuotojen aikaisempaa nopeamman havainnoinnin.	●
Elinvoiman lisääminen: Yrittäjäpalveluiden kehittäminen: Tyhjen yritystonttien kartoitus ja aktiivinen markkinointi ja myynti sekä tyhjen toimitilojen kartoitus. Yritystilaisuuksien järjestäminen yhteistyössä muiden toimialojen kanssa.	●
Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen: Kevyen liikenteen verkkoselvityksen toimenpideohjelman toimenpiteiden toteuttamisen ajoittaminen ja yhdistäminen kaupungin investointiohjelmaan.	●

Muita havaintoja

Elinvoiman kehittäminen on kokonaisvaltainen prosessi, jota tulisi toteuttaa kaikki hallinnonalat huomioon ottaen. Elinvoiman kehittämisessä tulee huomioida kaupungin vetovoiman lisäksi myös ns. pitovoimatekijät, minkä avulla väestö ja yritykset saataisiin pidettyä Orimattilassa. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että teknisen toimen henkilöstön vaihtuvuudella ja vajeella on oma vaikutuksensa kaupungin elinvoiman kehittämiseen.

4.2 Sivistys- ja hyvinvointipalvelut

Kokonaisarviossaan valiokunnan alaisesta toiminnasta Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta toteaa vuoden 2020 olleen poikkeuksellinen vuosi sivistys- ja hyvinvointitoimialalla. Koronaviruspandemialla on ollut merkittäviä vaikutuksia toiminnallisten tavoitteiden toteuttamiseen ja saavuttamiseen, sillä poikkeusolot ovat tuoneet muutoksia toiminnan järjestämiseen.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2020

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Varhaiskasvatuspalvelut: Varhaiskasvatuksen palvelusetelin käyttöönotto yksityiseen päiväkotitoimintaan vuonna 2020.	●
Opetuspalvelut: Oppimisen tuen suunnitelma. Perusopetuslain mukaista oppilaalle suunnattua kolmiportaisen tuen (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki) antamisen muotoja ja oppimisen tuen käytäntöjä kehitetään sekä lisätään henkilöstön osaamista oppimisen tuen toteuttamiseen.	●
Nuorisopalvelut: Nuorisokahvilatoiminnan pilotointi yhteistyössä yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa.	●
Liikuntapalvelut: Digitaalisten palveluiden kehittäminen: Uuden uimahallin kulunvalvonnan suunnitelmissa (kaapit, portit, lukitukset, kassapisteet ym.) huomioidaan integraatiomahdollisuus tilavausjärjestelmään ja verkkokauppaan. Orimattila Areenan II vaiheen rakennushankkeessa suunnitellaan tilapalvelujen kanssa kaikkien kaupungin vuokratilojen kattava tilavausjärjestelmä.	●
Kirjastopalvelut: Kuntalaisia aktivoivien tapahtumien järjestäminen kulttuuritalossa ja kirjastoautossa.	●
Sivistystoimen hallinto: Digipalveluiden käyttöönoton edistäminen.	●
Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen: Yhteistyön kehittäminen PHHYKY:n kanssa.	●

Muita havaintoja

Tarkastuslautakunta kehottaa kiinnittämään huomiota toiminnallisten tavoitteiden mitattavuuteen. Osa tavoitteista on esitetty hyvin yleisellä tasolla, eikä niiden avulla pysty arvioimaan toiminnan vaikuttavuutta riittävästi.

Tilinpäätöksen tietojen perusteella perusopetuksen yksikköhinta euroa/oppilas on kasvanut edellisvuoden 8.406 eurosta 10.156 euroon, eli noin 20,8 %. Kuitenkin oppilasmäärän muutos on ollut vain -71 oppilasta eli -3,8 %. **Tarkastuslautakunta kysyy, mikä on ollut keskeisin syy yksikköhinnan nousun taustalla?**

Kirjastopalvelujen tavoitteen toteumaa on selostettu varsin pitkästi, mikä heikentää tavoitteiden toteuman arviointia. Suosittelemme että toteuman raportointia tiivistettäisiin esim. taulukkomuotoon.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoite (toiminnallinen tavoite 7) ”Yhteistyön kehittäminen PHHYKY:n kanssa” ja siihen kytketyt mittarit, tavoitetasot ja toteuman raportointi eivät ole keskenään loogisia, eikä niiden arviointi ole käytännössä mahdollista.

4.3 Kaupunginhallitus, - valtuusto ja konsernihallinnon toimiala

Strategia

Hallinnon keskeisin strateginen tehtävä on talouden tasapainon säilyttäminen. Vuosien 2018 ja 2019 alijäämäisten tilinpäätöksen jälkeen tilikaudella on laadittu talouden sopeuttamisohjelma, jonka perusteella on tehty sopeuttamistoimia jo vuonna 2020. Myös koronapandemialla on ollut vaikutusta kaupungin talouteen. Tilinpäätös oli 0,4 milj. euroa ylijäämäinen ja tilikauden tuloksesta on muodostettu 6 milj. euron investointivaraus uimahallin ja yhteiskoulun investointeihin. Lainakanta asukasta kohti oli 3 710 euroa, joka on alhaisempi kuin Päijät-Hämeen alueen keskiarvo 5 570 euroa per asukas. Myös vuosikatteen kehitys on tilikaudella 2020 kääntynyt positiiviseksi vuosikatteen ollessa 203 prosenttia poistoista, kun se vuonna 2019 oli 21 prosenttia. Positiivisesta kehityksestä huolimatta toiminnan ja investointien rahavirta oli 1,8 milj. euroa negatiivinen.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2020

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Menojen suhteuttaminen tulorahoitukseen ja kaupungin talouden tasapainon säilyminen.	●
Kaupungilla on hyvinvoiva, tehokas ja motivoitunut henkilöstö.	●
Työllisyyspalveluja kehitetään ammatillisesti ja tavoitteellisesti palveluohjauksen ja työhönvalmennuksen keinoin. Jos rahoitus haettuun työllisyys Hankkeeseen toteutuu, sitä käytetään kehittämistyön tukena erityisesti osaamisen kehittämisen valmentamisessa.	●
Asiakirjahallinnon sähköisten palvelujen kehittäminen.	●
Aluejohtokuntien toiminnan kehittäminen.	●
Siivousmitoitusten tarkistaminen.	●
Maaseututoimen sähköisen asioinnin lisääntyminen.	●
Kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisen ja kehittämisen rakenteen ja käytäntöjen luominen ja toimenpiteiden sekä toimintatapojen vienti käytäntöön.	●

Muita havaintoja

Tarkastuslautakunta kysyy, miksi työhyvinvointikyselyä ei toteutettu vuonna 2020 suunnitelman mukaisesti?

Kysely toteutetaan kuitenkin vain kahden vuoden välein. Tarkastuslautakunta toteaa, että työhyvinvointikysely ei ole sama asia kuin henkilöstön kehittämisohjelma, jolloin mittari ja tavoite eivät ole keskenään yhteensopivia. Muitakin mittareita olisi hyvä asettaa työhyvinvointikyselyn rinnalle.

Työllisyyspalvelujen tavoitteet ovat nuorison osalta toteutuneet hyvin pandemiasta huolimatta. Tarkastuslautakunta kysyy, mitä toimenpiteitä työllisyyspalveluissa tehdään ja minkälaisiin kohderyhmiin ne kohdistuvat (nuoriso, aikuisväestö, erityisryhmät)?

Aluejohtokuntien toiminnan vaikuttavuuden mittaamista tulee tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kehittää konkreettilla mittareilla niin, että toiminnan vaikutuksia kylien elinvoimaisuuteen voitaisiin mitata.

Tarkastuslautakunta kysyy, miten siivouksen neliöhintavertailu on toteutettu ja mitä ovat olleet sen tulokset?

Toteuma ei käy ilmi tilinpäätöksen raportoinnista. **Tarkastuslautakunta kysyy lisäksi, onko tavoitteena ollut tyydyttävä siivouksen taso riittävä?**

4.4 Ympäristövaliokunta

Strategia

Elinvoima- ja teknisen toimialan kehittämissuositelmassa korostetaan sähköisiä palveluita ja digitaalisuutta. Rakennusvalvonnan asiointi on siirtynyt sähköiseen asiointiin ja ympäristönsuojelu on siirtymässä sähköiseen asiointiin. Orimattilan kaupunki on vuonna 2020 saanut oman OLAN OMA ILMASTO-OHJELMA 2020-2030 ilmasto-ohjelman.

Menot ja tulot alittuivat budjetoidusta. Ympäristölautakunnan mukaan tämä johtui siitä, ettei lupia myönnetty alun perin arvioitua määrää.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2020

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Rakennusvalvonta: Sähköisen lupapalvelun käyttöönotto ja kehittäminen.	●
Ympäristönsuojelu: Ympäristönsuojelun siirtyminen sähköiseen asiakaspalveluun.	●
Ekolan päivitys.	●

Muita havaintoja

Tarkastuslautakunta esittää kehittämissuosituksen, että tilinpäätöksessä avattaisiin ympäristövaliokunnan tavoitteita ja niiden vaikuttavuutta kuntalaisille tarkemmin. Osa tavoitteista on hyvin teknisiä eikä niiden vaikuttavuus kuntalaiselle juuri välity raportoinnista.

4.5 Vesilaitos taseyksikkö

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2020

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Asiakaslähtöisen toiminnan kehittäminen	●
Henkilöstön työtyytyväisyyden parantaminen	●
Vesijohtoverkoston aktiivisen käytön kehittäminen mahdollistaa vesivuotojen aikaisempaa nopeamman havainnoinnin. Vesijohtoverkosto jaetaan tehokkaammin osiin, jolloin tekninen hallinnointi onnistuu paremmin.	●
Energian käytön tehostaminen.	●
Vedenjakelun vähäisten laatuhäiriöiden määrän vähentäminen (ruoste, ilma yms.)	●

Vesilaitos-taseyksikön tavoitteet saavutettiin käytännössä vain osittain. **Tarkastuslautakunta ilmaisee huolensa vesijohtoverkoston kertyneeseen korjausvelkaan ja verkostoon liittyviin investointitarpeisiin.**

5. Strategian toteutuminen ja tuloksellisuuden kokonaisarviointi

Strategian keskeisinä tavoitteina oli painopiste asetettu kaavoitukseen, markkinointiin, lapsiin ja nuoriin sekä henkilöstön hyvinvointiin. Talousarviossa strategiaa on lähdetty toteuttamaan mm. vetovoiman ja kasvun, yhteisöllisyyden ja osallistumisen sekä toimintojen kehittämisen näkökulmista. Voimassa olevaa kuntastrategiaa on noudatettu vasta kaksi tilikautta. Tarkastuslautakunta toivoo, että nykyisessä strategiassa pitäydytään, kunnes uusi päivitetty strategia astuu voimaan.

Vuonna 2020 toiminnan tavoitteiden toteutumista arvioitiin 29 eri mittarilla. Tavoite oli toteutunut 10 arviointikohteessa, 12 oltiin päästy osittain tavoitteeseen ja 7 kohteessa oltiin tavoitetason alapuolella. Vuonna 2019 arviointikohteita oli 51. Tavoite toteutui 21 kohteessa, toteuma oli vaillinainen 18 kohteessa ja tavoitteista jäätin 12 kohteessa.

Mittareiden yhdenmukaistamiseen eri hallintokuntien välillä tulee kiinnittää entistä tarkempaa huomiota. Mittarit tulee kytkeä aiempaa selkeämmin myös kuntastrategiaan. Raportoinnin taso on vaihteleva eri hallintokunnittain ja siitä johtuen epäjohtonmuokaista. Lisäksi tavoitteet ja mittarit tulisi jakaa selkeämmin strategisiin ja toisaalta toiminnallisiin. Tuloksellisuuden arvioimiseksi ja keskeisten tavoitteiden toteutumisen seurannan ja tuloksellisuuden arvioinnin helpottamiseksi olisi edelleen hyvä pohtia tilinpäätösasiakirjan selkiyttämistä ja oleellisten asioiden esiin tuomista.

Tarkastuslautakunta suosittelee edelleen, että tilinpäätöksessä tuotaisiin strategisten tavoitteiden toteumat esille esimerkiksi samanlaisessa taulukkomuodossa kuin talousarviokirjassa, jossa on esitetty tavoitteet, toimenpiteet, mittarit ja vastuutahot.

6. Muita yleisiä havaintoja

Kaupungin investointitaso vuosina 2021-2023 tulee olemaan 17-21 milj. euron vuositasolla, mikä on merkittävästi korkeampi taso kuin 2010-luvun alkupuoliskolla. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten kaupunki on varautunut tulorahoituksen riittävyyteen ja tulevien investointien kattamiseen.**

Kaupungin menoista merkittävä osuus muodostuu Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymältä ostettavista palveluista. Näiden taloudellisia ja määrällisiä toteumia ei ole riittävästi avattu tilinpäätösasiakirjassa.

Vuoden 2019 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta nosti esiin kysymyksen, onko eri hallintokuntien välillä ns. ”siiloutumista”, joka hidastaa asetettujen tavoitteiden toteutumista. Saadun vastineen mukaan ”toimialoilla on yhteinen tahtotila siitä, että hankkeiden läpivienti edellyttää saumatonta yhteistyötä johdon tasolla eri toimialojen ja tulosalueiden välillä ja pääosin tässä onkin onnistuttu”. On hyvä että yhteistyöhön on panostettu. Kuitenkin budjetoinnin osalta on syytä jatkossa tehostaa yhteistyötä eri hallintonalojen välillä. Tarkastuslautakunnan mielestä ns. mekaanisen juustohöylän käyttö on omiaan aiheuttamaan toimialojen välistä siiloutumista.

Usealla toimialalla on noussut esiin huoli henkilöstön riittävyydestä ja resursoinnin asianmukaisesta kohdentamisesta. **Tarkastuslautakunta kysyy, onko henkilöstöresursointi riittävällä tasolla kaupungin organisaatiossa kokonaisuutena?**

Orimattilan kaupungin asukasmäärä on ollut laskeva vuodesta 2016 lähtien. Tarkastuslautakunta esittää huolensa kaupungin elinvoimaisuuden ja rahoitus pohjan riittävyydestä. Asukasluvun kääntämisen kasvu-uralle tulee panostaa tulevaisuudessa strategisten tavoitteiden turvaamiseksi.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko koronapandemian talousvaikutukset otettu huomioon tulevien vuosien toiminta- ja taloussuunnitelmissa?

7. Yhteenveto

Tarkastuslautakunta toteaa, että vuosia 2020 oli taloudellisesti hyvä poikkeuksellisista valtionosuuksista johtuen. Talouden kehityssuunta on ollut kuitenkin viimeiset vuodet negatiivinen eikä vuoden 2020 poikkeukselliset tuloerät tuo helpotusta kaupungin talouteen pitkällä aikavälillä. Vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa on kuitenkin hyvä pitäytyä asetetuissa strategisissa tavoitteissa ja toteuttaa niitä määrätietoisesti.

Tietoturvallisuuden kokonaisvaltaisessa hallinnassa sekä tietosuoja-asetuksen mukaisten vaatimusten toteuttamisessa ja resursoinnissa on tapahtunut positiivista kehitystä. **Tarkastuslautakunta suosittelee edelleen panostamaan lisäresurssien osoittamiseen ja tietosuojan hallintaan tietosuoja-asetuksen laajojen vaatimusten täyttämiseksi.**

Henkilöstön jaksaminen ja hyvinvointi on erityisen tärkeää taloudellisesti haastavina aikoina, joten asiaan tulee kiinnittää huomiota myös jatkossa. Poikkeuksellisen ja raskaana koronavuotena henkilöstön jaksaminen on ollut koetuksella. Tilannetta ei myöskään helpottanut toteutetut henkilöstön lomautukset varsinkin kun opetushenkilöstöstä on ollut jatkuvaa puutetta. Tämä on ollut omiaan kuormittamaan työssä ollutta henkilöstöä. Toteutetuilla lomautuksilla ei saavutettu myöskään merkittäviä taloudellisia säästöjä, minkä johdosta lomautuksia voidaan pitää kokonaisuudessaan varsin kyseenalaisina.

Tarkastuslautakunta kiittää kaupungin viranhaltijoita, työntekijöitä ja luottamushenkilöitä hyvästä yhteistyöstä kuluneen valtuustokauden aikana.

ORIMATTILA

- Sopivasti kutsussa -

8. Allekirjoitukset

Orimattilassa 21.5.2021

Ari Anttila
puheenjohtaja

Arja Simola
varapuheenjohtaja

Juha Aalto
jäsen

Ulla Katjavuori
jäsen

Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala
jäsen

Liite I Tunnuslukujen laskentakaavat

Lähde:

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta, Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto

Toimintatuotot / toimintakulut %

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Maksurahoituksen osuutta toimintamenoista kuvataan tunnusluvulla, joka lasketaan kaavasta:

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista

$$= 100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$$

Kunnan toimintojen organisointi, kuten toimintojen yhtiöittäminen ja kuntien välinen yhteistoiminta vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät kuntakohtaisia eroja.

Vuosikate / poistot %

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus on riittävä. Vuosikatteen ja poistojen vertailussa on vakiintunut käyttöön seuraava tunnusluku:

Vuosikate prosenttia poistoista

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$$

Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tai kuntayhtymän tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää päteväenä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Investointeilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Investointitaso määritetään voimassa olevasta investointisuunnitelmasta, jonka aikajänne on riittävä keskimäärän osoittamiseksi. Jos poikkeuksellisen suuri poistonalainen investointihanke ajoittuu suunnittelukaudelle tai investointeja on taloussuunnitelmassa leikattu ja siirretty suunnitelman ulkopuolelle, on investointitasoa arvioitava taloussuunnittelukautta pitemmällä jaksolla.

Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot, ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Myös nämä väittämät pitävät paikkansa vain, jos poistot vastaavat keskimääräistä vuotuista investointitasoa.

Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

Vuosikate euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Kuntakohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä.

Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kuntakohtaisia eroja selittävät toimintojen organisointi ja palvelutoiminnan laajuus. Asukasmääränä tunnusluvussa käytetään asukaslukua tilikauden lopussa.

Erityisesti silloin, kun kunnan talouden tasapainoa ja liikkumavaraa verrataan muihin kuntiin, on otettava huomioon erot veroproसेnteissa. Riittävä tulorahoitus voi kahdessa vertailukunnassa olla saavutettu erilaisella verorasitteella kuntalaisiin.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Tilikauden tulokseen saattaa olennaisesti vaikuttaa satunnaiset tuotot tai kulut, mistä syystä tulorahoituksen riittävyyden arviointia ei voida määrittellä sen perusteella.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai liittää tilinpäätöstä seuraavan vuoden tilinpäätöksessä edellisiltä vuosilta kertyneeseen yli- tai alijäämään. Ylijäämää lisääviä tai alijäämää vähentäviä eriä ovat varausten ja rahastojen vähentäminen.

Investointien tulorahoitus, %

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$$

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

Kassan riittävyys (pv)

= 365 pv x Rahavarat 31.12. / Kassasta maksut tilikaudella

Kunnan maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla. Rahavarioihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Kassasta maksut kootaan seuraavista tilikauden tuloslaskelman ja rahoituslaskelman eristä:

Tuloslaskelmasta:

Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön, Korkokulut, Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot, Antolainojen lisäys, Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Kassan riittävyys voidaan esittää myös kuukausittaisena lukusarjana tai graafisesti. Rahavarojen määränä käytetään tällöin joko kuukauden päiväkohtaista keskisaldoa tai valittua kuukauden määräpäiväsaldoa. Kassasta maksuina käytetään kuukauden kassasta maksuja ja päiväkerroimena 30 pv.

Lainat euroa/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla alla esitetty lainakanta tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= [Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)] / Asukasmäärä

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.